

Djuravdelningen

Bilaga till checklista - Slaktkyckling

Foto: Lotta Berg

Fastställt den 13 december 2022

Innehåll

Inledning	4
Vägledningens utformning	4
SlaktK 1. Besättningen är ansluten till av Jordbruksverket godkänt kontrollprogram som påverkar beläggningsgraden.....	5
SlaktK 2. Besättningen är ansluten till annat djuromsorgsprogram	5
SlaktK 3. (B) Personalstyrkan är tillräcklig och har tillräckliga färdigheter och kunskaper.....	5
SlaktK 4. (B) Tillsyn sker av alla djur minst två gånger dagligen	6
SlaktK 5. Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar	8
SlaktK 6. Djurens hull är godtagbart	8
SlaktK 7. Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket.....	9
SlaktK 8. (B) Sjuka eller skadade djur tas om hand i särskilt utrymme eller avlivas omedelbart	9
SlaktK 9. (B) Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och journaler över antalet dödsfall i besättningen	10
SlaktK 10. Föremål och ämnen som kan skada slaktkycklingarna förvaras oåtkomliga för djuren.....	11
SlaktK 11. (B) Kraven på att inredningens utformning avseende skaderisker etc. är uppfyllt	11
SlaktK 12. Golv och andra tillgängliga ytor har en jämn och halksäker yta	12
SlaktK 19. (B) Beläggningsgraden är i enlighet med föreskrifterna	12
Beräkning av beläggningsgrad.....	14
Avvikelse från mått föreskrifterna.....	14
SlaktK 20. Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda	15
Förutsättningar finns för att kunna rädda djuren vid brand och godtagbart brandskydd.....	15
Godtagbar plan finns för upprätthållande av djurskydd vid elavbrott.....	16
SlaktK 21. (B) Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen	16
SlaktK 22. (B) I mekaniskt ventilerade stallar finns nödventilation och vid mer än 2 000 djur finns larm för övertemperatur, strömavbrott och fel på larm.....	18
SlaktK 23. (B) Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter	19
SlaktK 23 a. Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz	19
SlaktK 24. (B) Kravet på ljusinsläpp och belysning är uppfyllt.....	19

SlaktK 25. Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns	20
SlaktK 26. Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens.....	22
SlaktK 27. (B) Utfodrings- och vattensystem är utformade, dimensionerade och placerade så att de medger ett lugnt och naturligt intag av foder och vatten	23
SlaktK 28. (B) Djuren ges foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel.....	23
SlaktK 29. (B) Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda ...	24
SlaktK 30. Stall eller stallavdelningar rengörs noggrant före varje insättning vid omgångsuppfödning.....	25
SlaktK 31. De ytor som djuren vistas på hålls rena och är torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.....	25
SlaktK 37. Slaktkycklingar som föds upp inomhus hålls på ströbädd av god hygienisk kvalitet och frigående	26
SlaktK 39. (B) Kraven för hållande av slaktkycklingar utomhus är uppfyllda.....	26
SlaktK 40. (B) Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt	27
SlaktK 41. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda	27
SlaktK 42. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.....	28
SlaktK 43. (B) Kravet på att avel inte sker på ett sätt som orsakar lidande eller annan skada är uppfyllt	28
SlaktK 44. Förbudet mot utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt.....	28
SlaktK 46. Kravet på extra tillsyn är uppfyllt.....	29
SlaktK 47. Djuren hålls tillfredsställande rena.....	29
SlaktK 49. Övriga brister	29
SlaktK 50. Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz	30
SlaktK 51. Djuren hålls på ett sådant sätt att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter.....	30
SlaktK 52. Stallet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning	30
Så här fyller du i checklisten	31

Inledning

Denna vägledning är beslutad av Jordbruksverket och ger information om hur bestämmelserna som rör djurens välfärd bör kontrolleras. Dokumentet ger också vägledning i hur föreskrifterna bör tolkas och tillämpas i praktiken. En vägledning är dock inte juridiskt bindande och Jordbruksverket saknar möjlighet att besluta om bindande instruktioner för länsstyrelsens kontrollpersonal. Vägledningen beskriver lämpliga sätt att kontrollera att bestämmelserna följs. Det kan dock finnas andra kontrollåtgärder som också är lämpliga.

Vägledningens utformning

Vissa kontrollpunkter innehåller en mer fördjupad bakgrundsbeskrivning. Detta för att åstadkomma en mer samstämmig uppfattning om hur föreskrifterna är avsedda att tolkas och tillämpas.

Hänvisningar till författningstext anges inte i denna vägledning, utan dessa finns i stället i checklistan för djurskyddskontroller vid respektive kontrollpunkt. Checklistan kan du ladda ner från Jordbruksverkets hemsida.

Kontrollpunkterna i denna vägledning är till skillnad från kontrollpunkterna i checklistan lagda i nummerordning. Detta för att göra det lättare att hitta i vägledningen. Kontrollpunkter markerade med "(B)" ingår i baskontroll.

För kontrollpunkter markerade "I kontrollpunkten ingår grundvillkor" ska du läsa mer i aktuell Kontrollinstruktion för grundvillkorskontroller (se Jordbruksverkets hemsida). I denna vägledning finns vid sådana kontrollpunkter en kort information om vad som är, eller i förekommande fall inte är, grundvillkor i kontrollpunkten samt en hänvisning till de aktuella kraven i EU-direktivet.

I denna hänvisning används följande förkortningar:
AD (animaliedirektivet) = Rådets direktiv 98/58/EG.

SlaktK 1. Besättningen är ansluten till av Jordbruksverket godkänt kontrollprogram som påverkar beläggningsgraden

Kontrollen bör omfatta

- Är besättningen ansluten? I så fall, till vilket program och sedan vilket år?
- Notera poäng (även fotpoäng*) och vilken beläggningsgrad senaste inspektionen resulterade i och om denna motsvaras av antalet insatta djur enligt journal. (Fråga efter protokollet om det inte finns hos länsstyrelsen samt eventuell åtgärdsplan.) Som information kan det vara bra att veta om ”all-in/all-out” används eller delutplock inför slakt förekommer (Se även punkt SlaktK 19).
- Om besättningen inte är med i fothälsoprogram, finns uppgifter om fothälsa? (Se även SlaktK 37)

SlaktK 2. Besättningen är ansluten till annat djuromsorgsprogram

Kontrollen bör omfatta

- Är besättningen ansluten till något annat program, eller följer ytterligare regelverk t.ex. KRAV, Demeterförbundet, EU-ekologiskt etc.?
- Fråga efter dokument som styrker anslutning, samt resultatet från den senaste inspektionen.

SlaktK 3. (B) Personalstyrkan är tillräcklig och har tillräckliga färdigheter och kunskaper

Kontrollen bör omfatta

- Att personalstyrkan är tillräcklig i förhållande till djurhållningens omfattning.
- Att personalen som ansvarar för skötseln av djuren har tillräckligt med kompetens (utbildning och/eller erfarenhet).

Vägledning

Personer som handhar djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter. Personalen ska även vara tillräckligt många till antalet för att ett gott djurskydd ska kunna upprätthållas. Det finns ytterligare preciserade krav på utbildning eller motsvarande för personer som hanterar slaktkycklingar på anläggningar med plats för fler än 500 slaktkycklingar. Dessa personer ska, förutom att känna till regelverket, ha kunskaper

om djurens fysiologi, behov och beteende, hantering i samband med infångning, lastning och transport, akutvård, avlivning samt förebyggande smittskydd.

Genom att ställa lämpliga frågor till djurhållaren, kan eventuella brister på personella resurser eller kunskap hos djurhållaren belysas. Konkret innebär detta förfarande att denna kontrollpunkt ofta bedöms under och i samband med avslut av kontrollens utförande och inte vid kontrollens inledning.

Du bör, efter dialog med djurhållaren, kunna uppskatta en rimlig tillsyn- och skötseltid som ägnas djuren. Känner ansvarig person och personal till kravet på kompetens? Finns intyg på eventuell utbildning? Om du till exempel upptäcker brister vad gäller smutsiga djurutrymmen, dåligt fungerande ventilation etc. eller skadade/döda djur – t.ex. djur som har svårt att gå – som inte tagits omhand/avlägsnats samma dag, bör du alltid klarlägga de bakomliggande orsakerna. I dessa fall kan du även undersöka om det finns beredskap på gården för att vid behov tillkalla personal med rimlig inställelsetid, oavsett tid på dygn, eller veckodag m.m. I anläggningar som fordrar larmanordning bör du till exempel fråga vem som tar larmet vid t.ex. ett strömavbrott

Om du noterar systematiska brister i tillsynen och skötseln av djuren trots att personalens kompetens bedöms vara tillfredsställande, kan detta bero på att personalstyrkan i förhållande till antalet djur i besättningen med en viss produktionsinriktning är otillräcklig. Ett nej i checklistan på denna punkt bör därför bli aktuellt om det finns brister som indikerar att:

- djurhållaren/personalen uppenbarligen saknar kunskaper om djurhållning och/eller lämplighet att ansvara för djuren, eller
- personalstyrkan är otillräcklig, vilket till exempel kan leda till allvarliga brister i tillsyn och skötsel såsom ej omhändertagna/avlivade sjuka/döda djur eller brister i djurutrymmen.

SlaktK 4. (B) Tillsyn sker av alla djur minst två gånger dagligen

Kontrollen bör omfatta

- Vilka arbetsrutiner finns för den kontinuerliga tillsynen? Dessa måste kunna säkra en ”normal” daglig tillsyn inklusive övrig beredskap.
- Ansvarsfördelningen för personalen (större besättningar och anställd personal).
- Kan tillsynen ske av samtliga djur utan svårigheter?

Vägledning

Djurhållarens tillsynsansvar omfattar en handlingsplikt, dvs. tillsynen är inte acceptabel om en djurhållare har observerat ett problem men inte åtgärdar det. En

tydlig anvisning om hur krav på tillsyn av djur enligt 2 kap. 4 § djurskyddslagen (2018:1192) ska tolkas finns i regeringens proposition 2017/18:147 om ny djurskyddslag. Behov av tillsyn över våra husdjur kan enligt propositionen till djurskyddslagen inte fastställas i detalj. Av propositionen framgår ingen övre gräns för hur mycket tillsynen ska ta i anspråk räknat som tid, som frekvens, eller som annan resurs. Tillsynen ska däremot utövas med kontinuitet, den ska vara grundlig, anpassas till djurhållningen, och ska framför allt stå i proportion till behovet av åtgärder (allt som behövs åtgärdas ska ägnas så mycket tid och resurser att det faktiskt bli åtgärdat).

Brister som kan relateras till djurens välfärd kan ofta hänföras till punkten bristande tillsyn på djur. Vid kontroll av eventuella brister som kan bero på bristande tillsyn bör du undersöka vilka tillsynsrutiner som finns.

Det är viktigt att tillsynen anpassas efter den djurhållning som bedrivs och att tillsynen är så noggrann att brister och missförhållanden upptäcks snabbt och undanröjs så fort som möjligt. Bristande hygien, sjuka djur som inte omhändertas eller avlivas, trasiga inredningar, otillräckligt med strö är exempel som ofta tyder på bristande utbildning, kompetens, yrkeserfarenhet, otillräcklig personalstyrka eller bristande tillsyn i övrigt.

Finns det rimliga möjligheter att utföra tillsynen så som den beskrivs utifrån djurhållningen i besättningen? Eventuell planerad jourtid (möjlighet att tillkalla personal med rimlig inställetid utanför ordinarie arbetstid). Vem tar ventilationslarmet vid strömavbrott? Djuren ska ses till så att eventuella brister (skador på djur/skador på inredning/fallerande automatiska system) kan uppmärksammas. När djur hålls i stora grupper, kan problem med automatiken snabbt få stora konsekvenser. För att kunna avgöra om djuren är sjuka eller skadade eller visar andra tecken på ohälsa, bör man röra sig inne bland djuren.

Iakttäck djuren. Är de lugna eller rädda? Är de jämnt spridda eller trängs de någonstans? Är fjäderdräkten ren? Finns det halta djur eller andra med avvikande beteende som inte hänger med de övriga eller skadade/döda djur som inte tagits omhand/avlivats och avlägsnats? Diskutera eventuella brister med djurhållaren. Hur mycket tid läggs på tillsynen? Är det du iakttagit något som djurhållaren själv uppmärksammat tidigare? Vad kan det avvikande beteendet eller skadorna hos djuren bero på?

SlaktK 5. Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar

Kontrollen bör omfatta

- Rutiner för utförandet av den dagliga kontrollen. Hur ofta kontrolleras att automatiska vattennipplar, utfodringsutrustning, ventilationssystem, eventuella utgödslingssystem m.m. fungerar?
- Driftssäkerhet för olika system och anordningar i samtliga stall/stallavdelningar samt planering för driftavbrott.

Vägledning

Diskutera detta med djurhållaren och testa ett utspritt urval av vattennipplar för att se om de fungerar och att de inte läcker. Har djurhållaren kontrollerat vattenflödeskapaciteten? Be djurhållaren demonstrera och förklara test av foderautomater om sådana finns. Exempel: Hur får djurhållaren vetskap om att vatten-/fodersystemet är ur funktion? (Se även SlaktK 20) Trasig eller nedsmutsad utrustning är ett tecken på bristande tillsyn.

Vatten- och utfodringsanordningar ska hålla en god hygienisk nivå, en bra standard och ska vara i funktionellt skick. Bristande tillsyn på automatiska foder- och vattenanordningar kan inverka negativt på djurens och djurutrymmens hygien. Höga ljud från kedjor kan tyda på att funktioner behöver underhållas eller är skadade och behöver lagas. Om nödvändigt, be att få se ritningar etc. som beskriver systemen.

I kontrollpunkten ingår grundvillkor.

Daglig tillsyn av automatiska system och anordningar som inverkar på djurskydd och djurhälsa är grundvillkor. (AD, bilaga, punkt 13)

SlaktK 6. Djurens hull är godtagbart

Kontrollen bör omfatta

- Verkar djuren vara i bra kondition? Ser de fina ut och betar sig normalt? Är djuren jämna i storlek (obs könsskillnader)?

Vägledning

För att kontrollera fåglars hull känner man vanligen, när det gäller vuxna djur, längs bröstbenet på bröstet om det är väl musklat eller om bröstbenet är vasst. I en stor kycklingflock, är det istället lämpligt att genom överblick över flocken försöka få en uppfattning om djuren är jämna i storlek, eller om det finns märkbara storleksskillnader. För djurhållaren är det, när det gäller växande djur, viktigt att hålla koll på djurens vikt, därför vägs ofta ett antal djur med jämna mellanrum (kan ske automatiskt med vågplattor inne hos djuren). Diskutera med djurhållaren och

fråga om djurens viktutveckling och be att få se aktuell viktkurva. Observera att det kan finnas andra orsaker till ojämnhet i en frisk flock, vilka inte påverkar djurskyddet.

SlaktK 7. Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket

Kontrollen bör omfatta

- Finns det utrustning och utbildning för att avliva djur utan dröjsmål om djuret är sjukt eller skadat. Vem är det som har kunskapen? Finns intyg på eventuell utbildning? Vem instruerar personalen?
- Om det är aktuellt: Fråga om hur planerad avlivning (av flera djur) utförs och vem som ansvarar för den?

Vägledning

Grundläggande är att det finns rutiner för hur avlivningen genomförs och att den som ska utföra avlivningen har relevant kunskap. Om avlivningen utförs av besättningens egen personal, bör man kontrollera hur avlivningen utförs. (Antingen genom att närvara om djur behöver avlivas akut vid besökstillfället, eller genom att ställa frågor.) I förekommande fall bör även kontrolleras hur utrustning för avlivning förvaras, underhålls och hanteras. Det ska också finnas korrekta rutiner för hur avlivade djur omhändertas och, om det blir aktuellt, rutiner för uppföljning av misstänkt smitta. Rutinerna bör också omfatta beredskap då dödligheten överstiger det normala, t.ex. att omedelbart kontakta veterinär.

SlaktK 8. (B) Sjuka eller skadade djur tas om hand i särskilt utrymme eller avlivas omedelbart

Kontrollen bör omfatta

- Vilken bedömning görs av vård kontra avlivning? (Om inte djuren avlivas omedelbart, finns det ett adekvat utrymme för att ta hand om skadade djur, om det behövs? Hur är tillsynen av dessa djur ordnad?)
- Vilka rutiner som finns för avlivning av sjuka eller skadade djur. Hur hanteras akut ökad dödlighet? Finns larmlista med telefonnummer?
- Vilken besättningsveterinär brukar anlitas?

Vägledning

Avlivning är, när det gäller mindre fjäderfän i stora grupper som skadats eller insjuknat, ofta det bästa alternativet för att skydda djuren från onödigt lidande.

Avlivning ska utföras då djuret har en allvarlig sjukdom eller skada, som inte kan behandlas utan att djuret utsätts för onödigt lidande. Man bör avliva djuret även i de fall då skadan eller sjukdomen är av lindrigare art, men då det bedöms att djuret inte kommer att tillfriskna och bli i ett gott skick. Personalen som har ansvar för djuren ska ha kunskap om hur de ska bedöma vanligt förekommande tillstånd samt att de ska kontakta veterinär i situationer då fler djur dör eller insjuknar inom kort tid.

SlaktK 9. (B) Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och journaler över antalet dödsfall i besättningen

Kontrollen bör omfatta

- Att det, om verksamheten är äldre än fem år, finns minst fem års sparad korrekt dokumentation över veterinärmedicinska behandlingar och läkemedelsanvändning. Uppgifter om antal djur som hittats döda respektive avlivats i djurbesättningen ska dock sparas i minst tre år när det gäller besättningar med över 500 slaktkycklingar.

Vägledning

Främsta syftena med kravet på läkemedelsjournal är livsmedelssäkerhet och djurskydd. Om det påvisas rests substanser av läkemedel i slaktkroppar ska man kunna gå tillbaka och via journalen kontrollera hur och vilket medel som har tillförts enskilda djur eller grupper av djur. Samma sak gäller om det finns misstanke om att djur har felbehandlats.

Journalen ska i förekommande fall innehålla uppgifter om:

1. Djurets eller djurgruppens identitet.
2. Diagnos eller orsak till behandlingen.
3. Läkemedlets dosering.
4. Behandlingstidens längd.
5. Namnet på den förskrivande veterinären.
6. Namnet på den som har utfört behandlingen.
7. Använda veterinärmedicinska preparat eller annan behandling.
8. Behandlingsdatum.
9. Karenstid eller klockslag för behandlingen om karenstiden är kortare än 24 timmar.

Vägledning

Särskilt bör kontrolleras att dokumentation finns från behandling av läkemedel som veterinär förskrivit via telefon, t.ex. avmaskningsmedel, antibiotika och liknande.

För behandlingar med homeopatiska preparat behöver inte karenstid eller namnet på den som givit behandlingen anges, dock måste namnet på den veterinär som kontaktades före behandlingen anges.

Det finns inget lagkrav på att djurhållaren ska använda en viss sorts blankett eller journal, men dokumentationen av veterinärmedicinska behandlingar och läkemedelsanvändning kan göras genom att veterinärens besöksjournal sparas, förutsatt att den innehåller de begärda uppgifterna. Jordbruksverket och Livsmedelsverket rekommenderar att, i kronologisk ordning, spara dessa journaler, som veterinären lämnar på gården i samband med behandling. Besöksjournalen kan antingen vara en för hand ifylld blankett eller en datorutskrift. Oavsett vilket, är det viktigt att uppgifterna i journalen är läsliga och att journalen sparas i minst fem år och kan visas upp vid en kontroll. Kompletterande journalföring måste dock ske av eventuell uppföljande behandling och behandlingar som inte veterinären är inblandad i, t.ex. avmaskningar.

SlaktK 10. Föremål och ämnen som kan skada slaktkycklingarna förvaras oåtkomliga för djuren

Kontrollen bör omfatta

- Att föremål som djuren kan skada sig på inte förvaras där djuren kan komma åt dem.
- Att foderförråd hålls stängda och att foder inte förvaras åtkomligt i djurutrymmen.
- Att skåp finns för förvaring av kemikalier, mediciner etc. och att dessa finns på ställen där djuren inte kommer åt dem.
- Att djuren inte kommer åt och riskerar att skadas av elinstallationer och fönster.
- Att armaturer för lampor inom räckhåll för djuren är försedda med skyddsglas eller skyddshölje av lämpligt material.

SlaktK 11. (B) Kraven på att inredningens utformning avseende skaderisker etc. är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta

- Att inredningen håller för den belastning den utsätts för från djuren och stallmiljön.

- Att inredningen är hel och att det inte finns vassa detaljer etc. som djuren kan skada sig på, t.ex. i ett trasigt golv, trasiga foderautomater eller annan inredning.
- Att trasiga detaljer (t.ex. vid kedjeutfodring) bytts ut, så att djuren inte riskerar att fastna eller på annat sätt skada sig.
- Att inredningen är lämpligt utformad och monterad så att den inte hindrar djuren från att röra sig på ett naturligt sätt, t.ex. när de ska äta, dricka eller bada i ströet.
- Att materialet i inredningen inte uppenbart innehåller giftiga ämnen (t.ex. vissa typer av impregnering) eller har en ytbeskaffenhet som kan vålla skador.

Vägledning

Hur är systemen för t.ex. hantering och transport av gödsel och foder i stallet utformade/anpassade? Notera särskilt risker för fasthakning/klämning vid foderkedjor etc. (Unga djur är särskilt utsatta.) Observera att även i helt ny inredning kan skarvar och andra detaljer finnas som utgör skaderisker för djuren.

SlaktK 12. Golv och andra tillgängliga ytor har en jämn och halksäker yta

Kontrollen bör omfatta

- Att golvytan i samtliga djurutrymmen har en lämplig friktion så att djuren inte halkar, utan kan gå tryggt och säkert på gångytor som inte täcks av strö.
- Att golven är jämna och att det inte finns springor och öppningar som utgör risker för djuren. Det får t.ex. inte finnas springor i golvet som slaktkycklingarnas klor kan fastna i.

Vägledning

Hur sköts underhållet av golv och ströytor? Får golvet torka upp ordentligt vid rengöring mellan djuromgångar? Lagas skador och ojämnheter där djuren riskerar att skadas? Är ströet torrt och luckert eller fuktigt och kakigt? Hur ska eventuella problem åtgärdas? Hur rör djuren sig? Finns ytor som djuren halkar på?

SlaktK 19. (B) Belägningsgraden är i enligt med föreskrifterna

Kontrollen bör omfatta

- Att belägningsgraden är enligt föreskrifterna
- Att mått vid foder- och vattenanordningar överensstämmer med föreskrifterna.

Vägledning

Har djuren fri utfodring? Ser djuren ut att få plats att äta samtidigt om de måltids utfodras? Är det lugnt då djuren dricker, ströbadar eller verkar djuren konkurrera om utrymmet? Om inte: kontrollera måtten gentemot förprövningsdokumentet och uppgifter om antal insatta djur etc. Det är viktigt att de utrymmen som djuren har tillgång till ger dem möjlighet att röra sig och bete sig på ett naturligt sätt. De mått föreskrifter samt allmänna råd som rör utrymmet vid ätplatser m.m. har i huvudsak tagit fasta på djurens fysiologiska behov, dvs. att de får plats rent fysiskt och kan röra sig utan svårigheter.

Vissa föreskrifter och allmänna råd har även en koppling till djurens etologiska behov. Detta gäller t.ex. utrymmet vid foder- och vatten tråg. Varje djur har behov av ett visst utrymme för sitt välbefinnande. En viktig anledning till konflikt mellan djur är brist på tillgång till foder. I konkurrens om fodret får de ranglåga djuren äta i andra hand. I grupper av produktionsdjur som inte blir äldre än 5-6 veckor, är detta oftast inget problem, då en egentlig rangordning utvecklas något senare. När man bedömer miljön för djur som tillåts bli äldre, bör man dock alltid tänka på detta, eftersom tamhöns lever i en starkt social värld och styrs av vad de andra individerna i flocken gör.

Slaktkycklingar, liksom övriga tamhöns, vill gärna äta, ströbada och sova samtidigt som övriga djur i gruppen. Denna synkronisering är troligen en effekt av nödvändigheten för flocken att verka som en social helhet. Behovet att göra saker tillsammans finns kvar även då djuren hålls inomhus. För att detta ska fungera utan att djurens välfärd försämras, ska det finnas tillräckligt med utrymme vid fodertråg/automater om djuren måltids utfodras, dvs. inte har tillgång till foder hela tiden. Det ska också finnas tillräckligt med vattennipplar, ströyta, etc.

Om det finns en s.k. veranda (se SlaktK 39) och djuren har ständig tillgång till denna (dvs. även nattetid och året runt), får detta utrymme räknas in i den tillgängliga ytan. Verandan ska i så fall vara utformad så att den har ett klimat som är attraktivt för djuren under årets olika årstider och som inte påverkar stallets klimat negativt. Därför måste verandans klimat kunna regleras och värme vid behov tillföras. Vidare ska golvytan vara hårdgjord, t.ex. med betong, så att utrymmet kan rengöras och desinficeras (se SlaktK 30). Måtten för vatten och fodertråg etc. inne i stallet måste då givetvis uppfylla kraven för det aktuella djurantalet. Verandor som inte är ständigt tillgängliga för djuren, t.ex. då de har tillgång till dem endast dagtid, får inte räknas in i den tillgängliga ytan. I allmänhet behöver sådana utrymmen inte kunna temperatur regleras och behöver därför inte vara värmeisolerade. Däremot ska de kunna rengöras och desinficeras enligt ovan.

Beräkning av beläggningsgrad

Formel

$N \times V / A = \text{kg slaktkyckling per kvadratmeter golvarean}$

Förväntat antal djur (N) dagen före slakt (= antal insatta djur, minus förväntad dödlighet, t.ex. 3,5 %) multiplicerat med förväntad levandevikt i kg (V) (t.ex. 1,75 kg) den sista dagen. Sedan delas detta tal med stallavdelningens golvarean (A).

Exempel:

Med 31 000 insatta kycklingar, 3,5 % förväntad dödlighet, 1,75 kg förväntad levande vikt dagen före slakt och 1 500 m² golvarean blir den beräknande beläggningsgraden 34,9 kg/m². $(31,000 - 3,5 \% \times 1,75) / 1500 = 34,9$

Detta kan efter slakt kontrolleras mot reell dödlighet och de uppgifter från slakteriet som djurhållaren har och även dödligheten vid ankomst till slakteriet (DOA) vägas in. Om i exemplet ovan dödligheten var 868 djur (2.8 %) enligt djurhållarens journal, betyder det att 30 132 kycklingar skickades till slakt. Om dessa vägde i snitt 1.8 kg vid slakt (enligt slakteriets noteringar och betalning till djurhållaren), kan slutvikten beräknas till $30\ 132 \times 1.8$, delat med arean (1500 m²) = 36,2 kg/m².

Alltså ses här en marginellt något högre beläggning än väntat – och enligt föreskrifterna. Efter noggrannhetskorrigering blir siffran 36 kg/m², vilket får betraktas som inom felmarginalen. Det som ska bedömas är dock om flockens förväntade totalvikt är realistisk och enligt föreskrifterna. Återkommande större överskridanden av maxbeläggning, liksom kraftig enstaka överbeläggning, måste givetvis utredas och åtgärdas av djurhållaren visavi kläckeri och slakteri. Det kan handla om överkompensation för dödlighet och slakteriets planering av slakterna.

Delutplock före slakt, dvs. då del av flocken tas ut för slakt tidigare än resten av flocken, förekommer i Sverige, men är betydligt vanligare i flera andra länder. I princip kan samma beräkning som ovan användas. Det som är viktigt är givetvis att maximal beläggningsgrad inte överskrids vid något tillfälle, oavsett när under uppfödningssperioden detta sker. Man bör hålla i bakhuvudet att under ju längre tid (vare sig det sker i följd eller vid flera tillfällen) maxbeläggning upprätthålls i en avdelning, desto större blir belastningen på djuren och ströbädden.

Avvikelse från mått föreskrifterna

De mått som anges i föreskrifterna är s.k. minimimått om inget annat anges. Avvikelser från gällande föreskrifter kan dock godtas i befintliga stallar i vissa fall. En grundförutsättning är dock att avvikelserna inte innebär att djuren hålls på ett sätt som står i strid med någon bindande EU-rättsakt, exempelvis gällande det som anges i slaktkycklingsdirektivet (2007/43/EG).

Bedömningen ska ske i varje enskilt fall för det djur som berörs av avvikelserna och ska göras genom att fyra kriterier ska bedömas. Avvikelse kan bara godtas i det fall samtliga fyra kriterier är uppfyllda enligt följande:

1. djurmiljön i stallet som helhet är mycket god,
2. konsekvenserna av måttavvikelsen bedöms endast ha ringa påverkan på djuret avseende den funktion som mått föreskriften syftar till,
3. måttavvikelsen innebär inte någon ökad risk för skador, stress eller ohälsa hos djuren, samt
4. måttavvikelsen innebär inte att tillsynen och skötseln av djuren försvåras.

Observera att länsstyrelsen i samband med förprovning av ombyggnader också kan godkänna måttavvikelser om länsstyrelsen bedömer att kriterierna i punkterna 1 – 4 ovan uppfylls i stallet efter åtgärden och att planlösningen i stallet är god. Även vid dessa fall gäller att avvikelserna inte innebär att djuren kommer att hållas på ett sätt som står i strid med någon bindande EU-rättsakt.

Kraven på djurmiljön i sin helhet betyder att förhållandena vad avser övriga funktioner och resurser i stallet är sådana att djuren i övrigt har en mycket god omgivningsmiljö, exempelvis bra luft, bra ljusförhållanden, hel/”rätt” inredning, bra golvytor, ordning och reda, etc.

För punkt 2 och 3 ska man kunna konstatera att avvikelserna endast har ringa påverkan på djuren och att den inte medför att djuren riskerar att skadas, stressas eller blir sjuka.

Slutligen måste man också kunna konstatera att tillsynen och skötsel av djuren inte försvåras p.g.a. måttavvikelsen. Detta bör särskilt beaktas i utrymmen med hög djurbeläggning.

SlaktK 20. Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda

Förutsättningar finns för att kunna rädda djuren vid brand och godtagbart brandskydd

Kontrollen bör omfatta de punkter nedan som är relevanta:

- Byggnadstekniska lösningar, t.ex. brandsäkra väggar, placering av huskroppar, ventilationsanläggningens utformning (särskilt vad gäller hur tilluft tas in i djurutrymmet). Kontrollera mot förprovningshandlingarna.
- Om det finns evakueringsdörrar och att dessa är placerade i olika väderstreck och i olika delar av byggnaden. Det är en fördel om det finns information på dörrar om vem som ska kontaktas om brand eller annan fara upptäcks.

- Att utgångarna inte är blockerade och att de vintertid hålls fria från snö.
- Att elinstallationer och ledningar är i bra skick och att dessa och sensorer för larmanordningar hålls rena från damm och brandfarligt skräp.
- Om det finns brandvarningsanläggning/brandlarm, släckutrustning (brandslang/godkänd brandsläckare) ska dessa fungera. Filtret måste rengöras regelbundet.

Vägledning

När det gäller stora mängder med slaktkycklingar och andra mindre fjäderfän, är det svårt att vid brand evakuera djuren. På grund av detta är förebyggande brandskydd extra viktigt. Se även Lantbrukets Brandskyddskommittés (LBK) hemsida för uppdatering angående deras rekommendationer, vilka är allmänna råd i föreskrifterna.

Godtagbar plan finns för upprätthållande av djurskydd vid elavbrott

Kontrollen bör omfatta: (Se även SlaktK 5)

- Att djurhållaren har upprättat en plan för skötsel av djuren vid ett strömavbrott.
- Att planen kan fungera även under en längre tidsperiod. Att förutsättningar finns för att upprätthålla ett acceptabelt djurskydd avseende ventilation, vattenförsörjning (utfodring och frostskydd) och belysning.
- Om eget reservverk finns eller reserv el finns lätt tillgängligt på annat sätt.
- Att det finns möjlighet att snabbt koppla in reservverket i kycklingstallarnas elnät.

SlaktK 21. (B) Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen

Kontrollen bör omfatta

- Är uppgifterna i samband med förprovningen fortfarande aktuella eller har något ändrats? Om förändringar skett, kontrollera relevanta punkter nedan:
- Att det finns tillräckligt med luftintag och frånluftsdon i form av fläktar, självdrastrummor, öppen nock etc.
- Att placering av luftintagen ger en godtagbar luftfördelning i stallutrymmet.
- Att luftintagens placering och utformning inte förorsakar drag på djuren.
- Att ventilationsutrustningen fungerar som den ska (hel, injusterad och ren – dvs. fri från damm och spindelväv)

- Att eventuella reglersystem för ventilationen fungerar på ett godtagbart sätt.
- Att tillskottsvärme vid behov finns i stallavdelningen eller i delar av denna.
- Att det finns skydd mot att luft från annan stallavdelning kan strömma in i stallavdelningen.
- Att luftfuktighet, koldioxid- och dammhalt, ammoniak och svavelväte inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i regelverket.
- Klimatiseringsanläggningen ska klara av att ge djuren termisk komfort, d v s det ska varken vara för varmt eller för kallt.

Vägledning

Dålig luftkvalitet indikerar bristande ventilation. Det är dock en rad faktorer, såsom uteklimat, djurålder m.m. som påverkar hur stort luftombyte man kan ha i ett stall. Luftkvaliteten mäts vid behov genom att i djurhöjd mäta ammoniakhalt med lämplig kalibrerad mätutrustning, när ammoniakluft påtagligt känns. Mätningarna bör göras på tre olika platser över ströbädden: 1) nära, ca 1-2 m ifrån, ingångsdörren (i djurhöjd – ca 30 cm över golvet), 2) halvvägs från ingångsdörren (150 cm över golvet) samt 3) längst från ingångsdörren (ca 30 cm över golvet). Koldioxidhalten bör mätas generellt för stallet, men också där luftrörelserna är små/obefintliga. Temperatur och den relativa luftfuktigheten mäts både utomhus och inne i stallavdelningen, eftersom utomhusförhållandena påverkar inomhusklimatet. Mätningarna inomhus görs på samma platser som ammoniakmätningarna. Det är viktigt att mätutrustningen hanteras på rätt sätt, kalibreras med jämna mellanrum och hålls i skick (se instruktioner för instrument och förbrukningsvaror).

Om värmeunderskott uppstår i stallet under den kalla årstiden behövs tilläggsvärme för att kunna åstadkomma ett bra stallklimat med en bra luftkvalitet. Om minimiventilationsflödet minskar för mycket för att bibehålla en viss stalltemperatur blir resultatet ofta en för hög luftfuktighet med kondensproblematik, fuktiga ströbäddar/strömedel, förhöjda koldioxid – och ammoniakvärden i stalluften m.m. som följd. Tillskottsvärmen kan alltså ha en stor betydelse för djurens närmiljö och upptorkningstider efter rengöring.

Det är inte ovanligt att kallras eller annat drag gör att luften blir fuktig. Orsaken kan t.ex. vara att ett luftintag är felaktigt inställt eller att kallras uppstår p.g.a. kylande ytterväggsytor, otäta stalldörrar m.m. I dessa fall kan det vara bra att kontrollera luftrörelserna i och kring dessa platser med t.ex. rök för att närmare identifiera orsaken.

SlaktK 22. (B) I mekaniskt ventilerade stallar finns nödventilation och vid mer än 2 000 djur finns larm för övertemperatur, strömavbrott och fel på larm

Kontrollen bör omfatta

- Att det finns nödventilation i mekaniskt ventilerade stallar.
- Att nödvändiga larm finns och fungerar.
- Att larmanordningen har batteri-backup.
- Hur larmet kontrolleras regelbundet och att det sker före varje insättning av en ny omgång djur av djurhållaren.
- Hur larmet larmar? Vem/vilka nås av larmet?
- Hur ett ventilationsbortfall upptäcks av djurhållaren och hur kan detta åtgärdas skyndsamt och innan djuren utsätts för lidande. Finns det t.ex. öppningsbara fönster eller andra tilluftsöppningar som kan öppnas för att skapa tvärdrag?

Vägledning

För att hinna avhjälpa ett uppkommit fel innan det medför lidande för djuren är det viktigt att larmet uppmärksammas i god tid och på ett säkert sätt. Det grundläggande syftet med larm är att förebygga djurlidande. Djurhållaren ska upptäcka ett eventuellt problem och hinna åtgärda problemet innan djuren hinner utsättas för lidande. I stallar med stora grupper av slaktkycklingar eller andra fjäderfän som hålls helt inomhus, är den tid som djurhållaren har på sig, särskilt under den varma årstiden, ofta mycket kort. Då kan t.ex. telelarm kopplat till en eller flera nyckelpersoner vara nödvändigt. På en anläggning där djuren inte påverkas av ett ventilationsbortfall lika akut kan en väl synlig varningslampa, siren eller dyl. vara tillräckligt för att djurhållaren ska bli uppmärksam i tid och hinna åtgärda problemet innan djuren utsätts för lidande. I system försedda med automatisk omstart av fläktar efter ett strömbortfall uppnås en högre säkerhet för djuren. Det finns dock inget krav på att installera dessa system.

På vilket sätt larmanordningen ska varna djurhållaren måste anpassas i varje enskilt fall och göras utifrån en riskbedömning. Några parametrar som bör ingå vid en sådan bedömning är t.ex. avståndet mellan stallet och bostaden/personalen, personalens tillsynsfrekvens, djurtäthet i stallet, stallets luftvolym, typ av nödventilation. Ju högre risken är att djuren utsätts för lidande vid ett ventilationsbortfall, desto högre säkerhet måste finnas inbyggd i larmanordningen.

Ventilationen i en avdelning med fläktar ska som utgångspunkt alltid betraktas som mekaniskt ventilerat.

SlaktK 23. (B) Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter

Kontrollen bör omfatta

- Att det finns fast monterad belysning i stallavdelningen.
- Att belysningen är sådan att alla djur i stallavdelningen går att inspektera oavsett tidpunkt på dygnet.
- Vilken typ av belysning används och hur är den placerad?

SlaktK 23 a. Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz

Kontrollen bör omfatta

- Att belysningen inte orsakar djuren obehag och är flimmerfritt eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz. (Se de tekniska specifikationer som lämnats av tillverkaren.)

Vägledning

Fjäderfä är mycket ljuskänsligare än människor och forskning visar på att hönsfåglar kan uppfatta ljusflimmer upp till 120 Hz och att flimrande ljus är troligen en av orsakerna till stress hos fjäderfän. Vanliga glödlampor ger inget flimmer, men vissa lysrör kan göra det.

SlaktK 24. (B) Kravet på ljusinsläpp och belysning är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta

- Att djurens dygnsrytm och beteendebestånd stöds av ljuset.
- Att stallet uppfyller krav på fönster eller andra ljusinsläpp för dagsljus.
- Att belysningen inte orsakar djuren obehag.
- Att kraven på mörkerperiod är uppfyllda.
- Att belysningen på minst 80 procent av den tillgängliga ytan är minst 20 lux mätt i slaktkycklingarnas ögonhöjd.
- Att dagsljuset som kommer in i stallet fördelas jämnt i djurutrymmet.

Vägledning

Synen är fåglarnas kanske viktigaste sinnesorgan och har via den ljuskänsliga tallkottkörteln (epifysen) en direkt koppling till hormonutsöndringen i kroppen, vilken styr bl.a. dagsrytmen. Såväl dagslängd som ljus nivå och ljusets

sammansättning påverkar därför utveckling och därmed också hälsa och välfärd. Rätt hantering och styrning av ljuset är alltså mycket viktigt för djurens välfärd och produktion. Med ljusets hjälp – t.ex. genom dimning av ljuset före nattvilan – kan man också stödja djurens beteendebestånd och dygnsrytm. Den belysningsstyrka man i praktiken brukar ha i fjäderfästallar vid olika tidpunkter varierar oftast mellan ca 5 – 75 lux, bl.a. beroende på djurens känslighet och behov och på de ljusprogram som man normalt använder i uppfödningen, men också på att personalen ska kunna se ordentligt när de kontrollerar djuren eller utför andra aktiviteter i stallarna. Mer att läsa om belysning finns bl.a. i rapporter från två tidigare projekt vid Sveriges lantbruksuniversitet: ”Belysning i stallbyggnader” (SLU, Alnarp 2012) och ”Provning och utvärdering av nya typer av artificiellt ljus i hönsstallar” (SLU, Skara 2013), samt i en sammanställning av Nina Yngwe, Ljus i uppfödning och produktion (SweHatch, 2017).

Kunskapen om hur hönsfåglar uppfattar och reagerar på olika typer av ljus behöver öka och senare tids forskning handlar bl.a. om att finna optimala ljusmiljöer.

En viktig kunskap är att det dagsljus som kommer in i stallet måste vara jämnt spritt, så att inte beteendeproblem eller andra störningar uppstår. Ljusöppningarna ska därför vara placerade så att en jämn spridning av ljuset i stallet uppnås.

Jämnare ljusspridning handlar framför allt om att minimera kontrasterna mellan ljus och mörker. (Bedöms då även den artificiella belysningen är tänd.) Det kan uppnås på flera sätt, t.ex. genom antal dagsljusinsläpp och hur dessa placeras, vilken glas typ som används, möjlighet till avskärmning/dämpning med markiser etc. Det kan också handla om placeringen av huset (väderstreck, omgivning).

Observera att olika djurkategoriers känslighet för både ljusets jämnhet och styrka varierar beroende på t.ex. ålder, produktionsfas och hur de är avlade. När det gäller slaktkycklingar, vilka blir bara ca 5 veckor gamla, fungerar det traditionella sättet att placera dagsljusinsläppen längs huset långsidor - vanligen med avstånd c/c 6 m eller 12 m - oftast bra och kan därmed anses uppfylla kraven på jämn ljusfördelning för dessa djur. Det kan dock förekomma problem även här (se SlaktK 25).

SlaktK 25. Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns

Kontrollen bör omfatta

- Notera om det finns dagsljusinsläpp eller inte och, då dagsljus saknas, om avskärmningen endast är tillfällig eller om dispens finns.
- Om stallet var i bruk före den 1 januari 1994 eller om dispens finns, alternativt
- Om kraven på artificiellt ljus som får ersätta dagsljus om djurhälso- eller djurhälsoproblem orsakats av dagsljuset uppfylls: Ljuskällan ska då kunna styras och ha en spektralbredd på minst 300 nanometer som inkluderar

ultraviolett ljus (UVA-ljus) (Se de tekniska specifikationer som lämnats av tillverkaren av belysningen.)

Vägledning

När det gäller frågan om vem som kan avgöra när det från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt är motiverat att inte använda dagsljusinsläppen, är det i första hand djurhållaren som måste bedöma behovet av att skydda djuren. I flertalet stallar som byggts för slaktkycklingar förorsakar inte dagsljusinsläppen några problem för djuren. Det förekommer dock stallar där djuren störs av billykter från näraliggande vägar eller periodvis ett alltför starkt solljus. Har fönsteröppningarna då täckts för under en eller flera omgångar och problemen inte bedöms kunna lösas på annat sätt, utan djurägaren därför fått dispens, finns i dessa fall knappast något behov av krav på veterinärintyg eller liknande dokumentation för att få använda dagsljusliknande artificiellt ljus istället.

Det kan givetvis även framgent i enstaka fall finnas behov av att skydda djuren genom att inte använda dagsljusinsläppen. Bedömningen är dock att dessa fall idag bör vara få, då kunskapen om hur stallar bör placeras och dagsljusinsläpp kan ordnas ökar. Observera att man av djurskyddsskäl – t.ex. på veterinär inrådan – får skärma av dagsljuset kortare perioder under en omgång, utan att dispens för detta behövs.

Om artificiellt ljus används som ersättning för dagsljus, ska detta vara anpassat till djurens behov, kunna styras, ha en spektralbredd på minst 300 nm, samt innehålla UVA ljus. Dock finns i nuläget inget preciserat krav på hur mycket. UVA-ljuset (d.v.s. ljus i våglängdsintervallet 315-400 nm) underlättar djurens identifiering av varandra och studier har visat på mer stresshormoner hos djur i artificiellt ljus som saknar UVA-delen jämfört med djur i ljus som innehåller UVA.

Ta vid kontrollen reda på vad lamporna som används heter och vad djurägaren har för information om dem som visar att de är av dagsljusliknande typ. Om mer information behövs, stäm av med den som förprovat anläggningen om de uppgifter som söks redan finns framtagna i förprövningshandlingarna. Tillverkare av lampor ska ha en teknisk beskrivning av sin produkt, framförallt bör de kunna visa upp en tydlig graf över lampans spektralprofil, d.v.s. det våglängdsintervall som täcks och ljusmängden vid de olika våglängderna. De bör också kunna göra förtydliganden och svara på eventuella följdfrågor.

”Dagsljusliknande” ljus innehåller många våglängder, men ljusmängden kan variera, precis som det gör i naturen mellan ljus och mer skuggigt. Det man bör jämföra med är det ljus som kommer genom vanligt fönster där UVA tränger igenom, men inte övrigt UV-ljus. Kravet är att ljuset ska vara anpassat till djurens behov, vilka varierar med aktivitet (t.ex. ströbad och födosök i ljus, vila och värpning i mer dämpade ljusmiljöer), men också med ålder, kön, hybrid mm. Detta gör att ”topparna” i spektret kan ligga på olika ställen och vara olika höga, beroende på djurens känslighet för ljus i vissa våglängder. Det måste dock finnas någon del UVA-ljus

och ett kontinuerligt spektrum, även om ljusmängden över hela spektret alltså kan variera. Ett ljus med två toppar med 300 nm emellan och inget ljus alls däremellan kan inte räknas som dagsljusliknande. Med tanke på den utveckling som sker, både när det gäller grundforskning om djuren och praktisk lampforskning, bör bedömningarna i nuläget göras med flexibilitet och från fall till fall. Krav bör dock kunna ställas på tillverkarnas beskrivning av ljusets egenskaper, så att en så säker bedömning som möjligt kan göras.

Observera att kravet på dagsljusinsläpp i stallar som var i bruk före den 1 januari 1994 och som då saknade dagsljusinsläpp, gäller endast vid förprövningspliktig till – eller ombyggnad, (alltså då ingrepp i själva huskroppen sker vid en ändrad planlösning i byggnaden). Kravet på dagsljusinsläpp gäller därför inte i dessa stallar om den förprövningspliktiga åtgärden avser andra åtgärder än till- eller ombyggnad. Exempel på en sådan åtgärd är byte av inredning från envånings- till flervåningssystem eftersom en sådan åtgärd bör anses vara av ”väsentlig betydelse från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt”. Ett annat exempel är om åtgärden avser byte från slaktkyckling till kalkon, eftersom åtgärden bör anses innebära att byggnaden ”tas i anspråk för annan användning”. Det har alltså stor betydelse på vilken grund man bedömer att förprövning krävs i befintliga stallar, dvs. om det är fråga om en till- eller ombyggnad eller om förprövning krävs av andra skäl.

SlaktK 26. Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens

Kontrollen bör omfatta

- Att mekaniskt buller från framför allt frånluftsfläktar inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i föreskrifterna.

Vägledning

Buller kan vara stressande för djuren och kan hindra dem från att uppfatta läten som är signaler och viktiga för kommunikationen djuren emellan. Om stallet upplevs som bullrigt görs mätning av buller med ljudnivåmätare. Kontrollera bullernivå i djurutrymmena på olika platser i djurhöjd när djuren befinner sig i stallet. Optimalt bör mätningar göras både med och utan djur (men med strö) i stallet, eftersom djuren själva ger upphov till ljud. Alternativt kan mätningarna göras då det är släckt i stallet.

Kontrollera buller från fläktar genom att mäta vid maxventilation i djurutrymmena enligt ovan. Kontrollera också varvtalsreglerade fläktar genom att mäta vid olika varvtal. Högt buller från en fläkt kan betyda att bullerdämpning behövs (t.ex. genom vibrationsisolering), eller indikera att den är felaktigt monterad, sliten och behöver renoveras eller bytas ut. Det kan också indikera att någon eller några fläktvingar är skadade eller saknas. Höga ljud från kedjor kan tyda på att funktioner behöver underhållas eller är skadade och behöver lagas. Ta en diskussion med djurhållaren

om att kolla utrustningen. Ljudnivåer över 65dBA från väl underhållna, fungerande ventilationsfläktar och uppvärmningssystem under perioder då väderleken kräver forcerad ventilation, är dock acceptabelt, så länge inte bullernivån överstiger 75dBA.

SlaktK 27. (B) Utfodrings- och vattensystem är utformade, dimensionerade och placerade så att de medger ett lugnt och naturligt intag av foder och vatten

Kontrollen bör omfatta

- Att placeringen och dimensioneringen av utfodrings- och vattningsanordningar gör det möjligt för djuren att inta foder och vatten på ett lugnt och naturligt sätt.
- Att mått kraven på fodertråg, vattenkoppar/nipplar/tråg är uppfyllda.

Vägledning

De mått föreskrifter och dimensioneringsregler som rör ätplatser har dels tagit fasta på djurens fysiologiska behov, dels djurens etologiska behov. När det gäller t.ex. utfodrings- och vattenplatser (foderautomater, vattenkoppar) kan för få resurser eller olämpligt placerade resurser leda till onödig konkurrens mellan djuren och också leda till att vissa djur inte får i sig tillräckligt med vatten/foder. Djuren ska kunna ha en naturlig kroppsställning då de äter och dricker och att alla djur ska kunna äta samtidigt då de måltids utfodras. (Se även SlaktK 19.)

SlaktK 28. (B) Djuren ges foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel

Kontrollen bör omfatta

- Om djuren har ständig tillgång till foder eller måltid utfodras.
- Hur ofta fodret beräknas och justeras och hur ofta foderkedjan körs/rengörs.
- När fodret tas bort före slakt för slaktkycklingar.
- Att lagring och eventuell fodertillverkning på gården håller en hög hygienisk nivå. Mycket viktigt att kontrollera underhåll och skötsel av foderblandare om sådan används.
- Transportvägar till och hygien kring fodersilo. Lagringsutrymmens skick och skötsel.
- Resultat av eventuell foderanalys. Har djurhållaren tagit hänsyn till resultaten?

Vägledning

Vissa företeelser kan vara svåra att kontrollera vid ett enstaka kontrolltillfälle på gården, t.ex. antalet utfodringstillfällen per dag. Utgå då från vad som går att se vid kontrollen. Tyder allt på att djuren är i normalt hull och får vad de behöver i form av foder och vatten av god kvalitet samt att djuren är i god hälsa kan ”Ja” markeras i checklistan.

Observera att vissa djur i en stor flock kan vara undertryckta och då vara i sämre kondition, vilket kan tyda på alltför stor konkurrens om resurserna (ofta p.g.a. överbeläggning eller bristande funktion hos hela/delar av systemet). Avmagring, sjukdomar och dåligt allmäntillstånd kan bero på otillräckligt med foder, undermåligt foder eller näringsmässigt obalanserad foderstat. Grundorsakerna kan variera och vara mer eller mindre lätta att åtgärda. Till exempel kan vissa foderfraktioner med viktiga ämnen hamna i botten på foderträget, varför det kan vara viktigt att djuren får äta rent träget med jämna mellanrum.

Använd lukt, syn och känsel vid bedömningen av foder och vatten. Då det inträffar foderstörningar kan det ibland vara svårt för den enskilde djurhållaren att påverka problemen. Det är dock alltid djurhållarens ansvar att försöka lösa problemen. Diskutera med djurhållaren om och hur eventuella kontakter med rådgivare/foderföretag tagits och vad de lett till.

SlaktK 29. (B) Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta

- Att mått kraven på vattenkoppar/nipplar/automater/tråg är uppfyllda.
- Att vattenanordningarna fungerar genom att testa ett urval av dem. De ska fungera, men inte läcka – dvs. inte rinna av sig själv.

Vägledning

Vatten till djur ska vara av god kvalitet. (Se Jordbruksinformation 13, 1999: Vatten till husdjur, sid 24.) Ta reda på om kommunalt eller enskilt vatten används. (Observera att vid kommunalt vatten är vattenanalys inte ett krav.) I vilken omfattning utförs vattenanalys vid behov? Enligt kontrollprogram? Fråga efter eventuella analysvar. Det är viktigt att förvissa sig om var i stallet vattenprovet är taget. Vilken typ av vattentäkt används och hur är vattentäkten placerad i förhållande till djurstallet/djurstallarna? Detta har betydelse för att kunna bedöma risken för föroreningar. Gödsel ska inte förekomma i vare sig fodret eller vattnet.

SlaktK 30. Stall eller stallavdelningar rengörs noggrant före varje insättning vid omgångsuppfödning

Kontrollen bör omfatta

- Arbetsrutiner för rengöring av stall/stallavdelningar för respektive djurkategori. Hur lång tomperiod tillämpas?
- Att stallet desinficeras innan en ny omgång djur sätts in.
- Rengöring av vattensystem.
- Rengöring av belysningsarmaturer, fönster, stallredskap, ventilationsanläggning inkl. ljudabsorbenter, foderutrymmen, m.m.

Vägledning

Hur ofta spolras vattenledningar igenom? Detta är särskilt viktigt efter t.ex. vitaminingiva i vattnet – för att inte få bakterietillväxt. Syftet med en noggrann stallrengöring mellan omgångar är huvudsakligen att avlägsna gödsel- och foderrester, damm och andra eventuella föremål som kan innehålla smittämnen och kan påverka en fortsatt djurhållning negativt. Rengöring bör göras så snart utrymmet har tömts på djur. Detta eftersom mikroorganismer blir stressade av förändringen i miljön när djuren försvinner och sätter sporer. En snabb rengöring minskar sporbildningen.

Den mest effektiva rengöringsmetoden måste anses vara våt rengöring, och bör tillämpas i så stor utsträckning som möjlig. De största mängderna smittämnen som ska avlägsnas från ett slaktkycklingstall efter en produktionsomgång återfinns sannolikt i gödselresterna i ströet. För att avlägsna smittämnen från fasta ytor krävs ofta en noggrann mekanisk rengöring eller högtryckstvättning. Vid rengöring är det viktigt att tillämpa principen ”från rent till smutsigt”, vilket innebär att påbörja rengöringen uppifrån, och arbeta sig nedåt. Lika viktigt som rengöring, är att ytorna får torka upp ordentligt innan stallet åter tas i bruk.

SlaktK 31. De ytor som djuren vistas på hålls rena och är torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat

Kontrollen bör omfatta

- Att de ytor som djuren vistas på är rena och torra.

SlaktK 37. Slaktkycklingar som föds upp inomhus hålls på ströbädd av god hygienisk kvalitet och frigående

Kontrollen bör omfatta

- Att djuren hålls frigående på ströbädd och att denna är i bra skick. (Prova att krama en boll av ströet. Om detta går, bör djurhållaren uppmärksammas på det, så att åtgärder sätts in i tid innan ströbädden hinner bli kakig.)

Vägledning

Ströbäddsytor ska hållas torra och rena. Kakiga eller kladdiga ströbäddsytor hänger ofta ihop med en dålig luftmiljö, men kan också vara orsakat av foder som ger lös avföring eller av osmältbara ämnen i fodret. Dåliga ströbäddar ökar förekomsten av fotproblem (skador på trampdynan) och bränner på has och bröstben. (För mer information, se faktabladet ”Fothälsa hos slaktkyckling och kalkon”, Svensk Fågel 2003.)

Samtidigt som förorenade ytor skrapas rena samt förses med nytt strö i tillräcklig mängd, måste orsaken till problemen sökas i systemen för ventilation/uppvärmning, vilket kan ge kondensproblem. Man måste också undersöka om det förekommer läckage från vattensystemet.

SlaktK 39. (B) Kraven för hållande av slaktkycklingar utomhus är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta

- Rutiner för tillsyn och skötsel av djuren och utomhusytorna.
- Att det finns skydd mot dåligt väder och rovdjur på utomhusytorna.
- Djurens allmäntillstånd, hull, fjäderdräkt, ålder etc. som påverkar deras köldtålighet och lämplighet för utevistelse under den kalla årstiden.

Vägledning

Fråga om det finns möjlighet att rotera mellan olika inhägnade utomhusytor (smittskydd). Om inte – hur sköts hygien/renhållning (t.ex. byts/fräses översta marklagret)? De yttre förhållandena är av stor betydelse för djurens köldtålighet. I kallt och torrt klimat är fjädrarnas isolerande förmåga god, vid regn och blåst kyls djuren lättare ner.

Hönsfåglar är mycket försiktiga och undviker stora öppna ytor om det inte finns tillgång till skydd som de snabbt kan ta sig in under eller snabbt kan ta sig in i stallet.

Det bör därför finnas ett tillräckligt stort antal och tillräckligt stora öppningar i huset ut till utomhusytorna för att underlätta ut- och in passage.

Det är också viktigt att storleken på utomhusytorna anpassas till antalet djur, för att de inte ska belastas för hårt. Ytorna närmast stallet, där djuren uppehåller sig mycket, ska vara väldränerade eller hårdgjorda. Ibland sätts tak över området närmast huset. Om området under taket även inhägnas för att kunna användas varaktigt, dvs. för flera djuromgångar, benämns det vanligen ”veranda” eller ”vinterträdgård”. Det kan vara ett sätt att hålla ytan torrare, samtidigt som verandan kan användas under de tider som djuren inte bör släppas ut i en större, icke täckt rastgård, t.ex. vid risk för smitta. Verandan måste vara anpassad till antalet djur och, liksom stallet i övrigt, kunna rengöras och desinficeras före varje ny insättning av djur.

När det gäller storleken på öppningar mellan hus och veranda, finns det för slaktkyckling inget krav på storleken på öppningar till utomhusytor. Det grundläggande funktionskravet för öppningar både till verandor och utomhusytor är dock att djuren lätt ska kunna passera, så att det inte uppstår ”flaskhalsar”. Öppningarnas bredd måste givetvis även anpassas till stallets konstruktion.

SlaktK 40. (B) Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt

Kontrollen bör omfatta

- Att ingrepp som får ske utan veterinär medverkan t.ex. vingmärkning, utförs av person med tillräckliga kunskaper och att övriga eventuella operativa ingrepp utförs av veterinär. Avstämning kan ske genom att ta del av journal.

Vägledning

Normalt görs inga ingrepp på kycklingar för matproduktion.

SlaktK 41. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda

Vägledning

Normalt ges inga injektioner till kycklingar för matproduktion. Mediciner ges oftast i dricksvattnet.

SlaktK 42. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt

Kontrollen bör omfatta

- Om hormonbehandling förekommer i besättningen.

Vägledning

Hormoner och vissa andra läkemedel får inte ges till djur. Det finns dock vissa undantag från förbudet. Hormonbehandling i fjäderfäbesättningar görs generellt inte.

SlaktK 43. (B) Kravet på att avel inte sker på ett sätt som orsakar lidande eller annan skada är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta

- Att avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren inte sker.

Vägledning

Avelns tidigare ensidiga fokusering på snabb tillväxt och foderomvandlingsförmåga anses vara den viktigaste orsaken till benproblem, d.v.s. olika typer av skelett-/ledproblem.

Viktigt att komma ihåg är att aveln sker i företag på internationell nivå och den enskilde producenten har därför mycket begränsad möjlighet att påverka denna. Skötselfaktorer som ljus program, stallmiljö och ströbäddskvalitet, som den enskilde djurhållaren kan påverka, kan dock förbättra benhälsan. Grundläggande är dock en riktig och välbalanserad näringstillförsel.

Om djuren har svårigheter att gå, bör de avlivas. Kontrollera särskilt de djur som inte följer med övriga djur, utan ligger kvar. Om fler än enstaka djur med rörelsestörningar upptäcks, bör detta diskuteras med djurhållaren. Kontrollera journaler över behandlingar/avlivningar i besättningen. Har olika tänkbara orsaker undersökts och åtgärdats? (Se även SlaktK 4.)

SlaktK 44. Förbudet mot utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta

- Att utrustning som kan tillfoga elektrisk stöt inte finns uppmonterad i stallet eller i utrymmen där djuren hålls.

SlaktK 46. Kravet på extra tillsyn är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta

Följande iakttagelser och dialog med djurhållaren kan klargöra om behovet av extra tillsyn uppfylls då den behövs:

- Vilka arbetsrutiner finns, inklusive personalbemanning, för särskild tillsyn. Diskutera med djurhållaren hur detta ordnas, särskilt vid tidpunkt på dygnet då personalstyrkan normalt är reducerad.
- Vilka åtgärder vidtas vid behov?

Vägledning

Extra tillsyn är behovsstyrd, till skillnad mot kontinuerlig tillsyn, som oftast sker enligt schemalagda rutiner. Behov av extra tillsyn kan uppstå när som helst på dygnet, såväl dag-kvälls- nattetid eller helger. Låt djurhållaren berätta om hur extra tillsyn är ordnad.

En risksituation som kräver extra tillsyn är t.ex. om flera djur dött i besättningen och det är oklart varför. En annan risksituation är om det indikerats/åtgärdats fel på någon automatisk anordning. Då bör extra tillsyn ske tills automatiken återigen säkert fungerar som den ska.

SlaktK 47. Djuren hålls tillfredsställande rena

Kontrollen bör omfatta

- Djurens renhet. Hur ser de överlag ut avseende fjäderdräktens renhet?
- Hur är förutsättningarna för att djuren ständigt ska kunna hålla sig tillfredsställande rena?

Vägledning

Förutsättningarna för att djuren ska hålla sig rena beror på bl.a. strömedelsanvändning, strömedlets lämplighet och kvalitet, ströbäddens skick, vattenkoppars, nipplars och fodertrågs placering samt beläggningsgrad.

SlaktK 49. Övriga brister

Här kan du skriva sådana brister du har noterat, men inte kunnat hitta någon lämplig punkt i checklisten att fylla i bristen på.

Exempel:

- Om det i besättningen syns tecken på fjäderplockning, kannibalism eller kvalster.

SlaktK 50. Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz

Kontrollen bör omfatta

Att belysningen inte orsakar djuren obehag och är flimmerfritt eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz. (Se de tekniska specifikationer som lämnats av tillverkaren.)

Vägledning

Fjäderfä är ljuskänsligare än människor och forskning visar på att höns kan uppfatta ljusflimmer upp till 120 Hz. Flimrande ljus är troligen en av orsakerna till stress hos fjäderfän. Vanliga glödlampor ger inte något flimmer, men vissa lysrör kan göra det.

SlaktK 51. Djuren hålls på ett sådant sätt att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter

Kontrollen bör omfatta

- Att tillsynen kan ske av samtliga djur utan svårigheter.

Vägledning

Djuren ska hållas på ett sådant sätt att de kan iakttas utan svårigheter.

SlaktK 52. Stallet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning

Kontrollen bör omfatta

- Är nuvarande utformning av stallet/djurutrymmet godkänd vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning?
- Används stallet/djurutrymmet på sådant sätt som den godkänts för vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning eller har något ändrats eller byggts om?

Vägledning

Inför kontrollen är det viktigt att veta vilket utförande som stallet vid förprovningen har godkänts för och under vilka förutsättningar i övrigt som godkännandet grundar sig på, t.ex. vad gäller djurslag, djurkategori eller djurantalet. Med god kännedom om detta minskas t.ex. risken att krav ställs som står i strid med beslut som fattats vid förprovningen eller förprövningsbesiktningen. Det minskar också risken att ytterligare krav ställs rörande sådant som skulle ha beaktats vid själva förprovningen, d.v.s. i det fall det föreligger ett så kallat gynnande förvaltningsbeslut.

För att få tillräcklig kännedom om den aktuella gården så bör en noggrann genomgång göras av gårdens förprovningshistorik och aktuella förprovningshandlingar. Vid en sådan genomgång bör särskilt observeras om förprovningsbesiktning har skett av förprovade stallar och djurutrymmen. Detta eftersom det inte är ovanligt att stalllets slutliga utförande eller användning skiljer sig jämfört med de förutsättningar som gällde på förhand, d.v.s. vid förprovningen. Vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen är därför av största vikt att känna till vill djurskyddskontrollen. Om förprovningsbesiktning inte har gjorts bör en sådan samordnas med djurskyddskontrollen.

Så här fyller du i checklistan

- Kryssa "ej aktuellt" i checklistan om stallet/djurutrymmet inte omfattats av kravet på förprovning.
- Kryssa "nej" i checklistan om stalllets/djurutrymmets nuvarande utformning eller användning omfattats av kravet på förprovning men inte har förprovats.

I dessa fall bör ärende om efterhandsprovning enligt 6 kap. 2 § djurskyddslagen samt ärende om särskild avgift enligt 10 kap. 1 och 4 §§ djurskyddsförordningen initieras. (Observera att efterhandsprovning endast gäller för förprovningspliktiga åtgärder som skett efter den 1 januari 2004.)

- Kryssa "ja" i checklistan om stalllets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning stämmer överens med vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen eller vid efterhandsprovning.

Om förprovningsbesiktning har skett men utformningen eller användningen av stallet/djurutrymmet avviker från vad som godkänts vid besiktningen ska du:

- Kryssa "ja" i checklistan om konstaterade avvikelser ändå är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" i checklistan om bedömning inte kan göras.

Om stalllets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning godkänts vid förprovning men inte slutbesiktigats bör om möjligt kontroll tillika slutbesiktning göras av att stalllets utformning och användning är i enlighet med förprovningsbeslutet eller i övrigt kan godtas.

- Kryssa "ja" i checklistan om så är fallet eller om konstaterade avvikelser är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" om sådan kontroll eller slutbesiktning inte kan göras.